

ISTRAŽIVANJA

KRIST OTKUPITELJ U NEKIM NAŠIM PRVOPRIČESNIČKIM KATEKIZMIMA*

Marko Pranjic

Jedno sam vrijeme dvoumio treba li na stranicama „Kateheze“ otpočeti s kritičkim prikazima naših katehetskih priručnika. Budući da je pak pod tim vidom bilo govora na posljednjoj „Katehetskoj ljetnoj školi“ i budući da su ta razmišljanja dobrim dijelom bila pozitivno prihvaćena, ne vidi se više znatnijih smetnja ili opravdanih strahovanja da se i „Kateheza“ upusti u te vode premda mi je jasno da to nije ni jednostavan ni posebno zahvalan posao. Postoje za to i razlozi. Nije lako prosuđivati katehetski priručnik, naročito ne onaj koji se dokazao u praksi. Teško je predvidjeti kakav će odjek imati moj sud s obzirom na ova ili ona katehetska pomagala. Hoće li me katehete i autori katekizama shvatiti dobronamjerno ili nekako drukčije? Jesmo li toliko iskreni da možemo reći jedan drugomu ono što mislimo? Jesmo li toliko istinoljubivi da nam je stalo do promicanja pozitivnog? Jesmo li toliko pošteno da znamo cijeniti plodove koje su drugi s mukom stjecali?

Uz to, prvi je pristup, ukoliko se nema na koga i na što pozvati, nužno popraćen nedostacima, bilo metodskim, bilo sadržajnim.

Zato molim izdavače i one koji se u katehetskoj praksi služe priručnicima o kojima će ovdje biti govora da moje osvrte ne shvate kao zlonamjerne ili možda isključivačke. Za sebe mogu

reći da me vodila jedna jedina ideja u ovome poslu: koliko je moguće pridonijeti kvalitetnom poboljšanju naših katehetskih priručnika i zato svoje prosudbe ne smatram neosporivim. Dapače, rado ću izmijeniti mišljenje s bilo kim tko je zainteresiran za istu stvar. Nadam se da smo toliko pluralistički raspoloženi da možemo zajednički graditi stvar koja nam je svima na srcu.

Nekoliko riječi o kriterijima analitičke prosudbe nekih naših prvopričesničkih katekizama.

Analitičko istraživanje zahtijeva provjerene kriterije. Stvorio sam ih na osnovi proučavanja sadržaja pojma „otkupljenje“ služeći se suvremenim teološkim dostignućima uspoređujući ih s Biblijom i dokumentima crkvenog učiteljstva, koji se odnose na katehetiku kao znanost i na katehezu kao praksu. Sasvim kratko rečeno, uzeo sam u obzir sljedeće vidove otkupljenja: *dogadajni* vid: tj. da se otkupljenje dogodilo Kristovim slobodnim prihvaćanjem Očeva plana; *kultni* vid: tj. da se proces otkupljenja nastavlja po sakramentalnom djelovanju Krista u Crkvi. I jedan i drugi vid može se promatrati sa dva različita stanovišta. Prvo, *negativno* sta-

---

* Ovaj je prilog, uz male izmjene, bio održan u obliku predavanja na posljednjoj „Katehetskoj ljetnoj školi“ u Šibeniku.

novište (redemptio) gleda u otkupljenju oslobođenje od grijeha, moći i sile, zakona i smrti; drugo, *pozitivno* stanovište (reconciliatio) gleda u otkupljenju pomirenje ljudi s Bogom i Boga s ljudima, te plodove koji iz toga proistječu.

Što se pak tiče metodoloških kriterija, služio sam se svojim spoznajama s područja katehetske metodologije inzistirajući na sljedećem metodološkom instrumentariju: kriteriji izbora katehetskih jedinica, izbor jezika, uloga pitanja, objašnjenja, tumačenja nepoznatih pojmova, mjesto i uloga crteža i fotografija, audiovizualna sredstva te konkretna pomagala.

Budući da je prostor izlaganja ograničen, neću moći svoje tvrdnje detaljnije objašnjavati; prepuštam to sljedećim brojevima „Kateheze” ako bude potrebno.

Budući da kod nas postoji već priličan broj prvopričesničkih katekizama, zbog prostora koji mi je stavljen na raspolaganje, opredijelio sam se za one koji se kod nas najviše upotrebljavaju dok druge zasad, na žalost, moram izostaviti. Prijeđimo na stvar!

RADOSNA VIJEST. Katekizam za 2. i 3. razred s posebnom pripravom za prvopričesnike. Napisao dr Ivan Pavić. Izdalo Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1981¹³.

1. Opći prikaz priručnika

Ovaj katehetski priručnik svojim sadržajem nadilazi jednostavno pripremanje djece na sakramente premda mu je to osnovna preokupacija. Već iz samog naslova, a pogotovo iz razrađena sadržaja da se brzo uočiti da je njegova prvenstvena namjena priprema na sakramente ispovijedi, pričesti i krizme. Pristup je nešto šire naravi, pa bi ga se zbog toga moglo smatrati ne izravno sakramentalnim, nego sistematskim katekizmom. Naime, autorova je namjera bila da biblijskim štivima pruži „u skraćenom obliku čitavu povijest spasenja” (168) te tako ponudi „glavne kršćanske istine koje treba znati i vjerovati” (168). „Da postignemo cilj vjerskog odgoja kod djece”, smatra Pavić, što je sasvim ispravno, „treba pouku povezati s crkvenom go-

dinom.” (168)

Što se tiče *nutarnje strukture* pojedinih kateheza, moglo bi se reći da se one manje-više sastoje od kratkog izlaganja, protkana izravnim ili parafraziranim biblijskim navodima te rubrikama: „Pamti”, „Za život” i pitanjima. Uz to je većina katehetskih jedinica popraćena crtežom, slikom ili i jednim i drugim. Autor se nije svugdje dosljedno držao ove strukture te ima odstupanja u ovom ili onom obliku.

2. Primjedbe opće naravi

Ovdje ćemo kratko i letimice iznijeti neke nedostatke ovog katekizma. Ono što se kod njega brzo uočava jest način izlaganja i argumentiranja. Katekizamski su tekstovi, ne znam da li svjesno ili nesvjesno, prožeti *apologetičnošću* (51, 71, 72, 75, 84, 99, 110). Ne znači da bi ova komponenta morala biti pod svaku cijenu otklonjena iz jednog takvog priručnika (usp. CT 56–57), ali se stavlja u pitanje njezina tolika zastupljenost ako ono što je nekada uvjetovalo ovakav način katehiziranja nije više u toj mjeri prisutno.

Nadalje, neki prijelazi i neke *formulacije* zasigurno su isforsirane (57, 60, 69, 103, 104, 105, 109, 111, 114, 119). Primjera radi, navodim samo dva citata: „Isus, Sin Božji, bio je *poslušan da pokaže djeci* kako treba slušati roditelje.” (57) „Isus je *išao u hram da nam pokaže* kako trebamo i mi rado ići u crkvu, ondje se pobožno vladati i Bogu se moliti.” (60)

Uz to postoje neki *pojmovi* kojima se autor služi a koje bi nužno trebalo protumačiti (82, 83, 126, 130): zatim svođenje kršćanstva na *moranje* što je znak da autoru ne polazi za rukom da približi spasenjsko otajstvo odgajniku. Mnoga izlaganja završavaju tvrdnjom da ovo i ovo moramo prihvatiti, obavezni smo priznati, moramo učiniti, ne smijemo se usprotiviti itd. (56, 57, 62, 67, 77, 79, 80)

Ovaj katekizam često upotrebljava određenu vrstu *dualizma* u ljudskoj osobnosti, tj. dijeli čovjeka na dušu i tijelo kao zasebno postojeće cjeline. (84, 111, 116, 117)

To bi možda bili oni najosnovniji i najučestaliji nedostaci, ali ne i jedini. Ne bi bilo loše kada bi se malo bolje premislila *konceptija*

Crkve, sakramenata, Kristova posredničkog djelovanja, mjesto „običnog vjernika” unutar crkvene hijerarhijske strukture, koncepcija samog izlaganja *tekstualnog dijela* katehetske jedinice, njezin *rječnik* osnovan, shvatljiv, praktičan, apstraktan, itd.

3. Analiza sadržaja

Ovaj katekizam obiluje *biblijskim sadržajima* iznešenim u kronološko-pripovjedačkom obliku, manje ili više uspjelim *katehetskim formulacijama* kao plodovima razmišljanja teologije kao znanosti, navodima koji aludiraju na *crkvenu godinu* i na blagdane unutar liturgijske godine (47, 50, 53, 82, 83, 85, 96, 98, 99, 103, 105, 109), citatima iz *Apostolskog vjerovanja* (98, 100, 103, 105, 116) u svrhu objašnjavanja i na tradiciji osnivanja osobne vjere.

Pavić dobro uočava da spasenje u svojoj prvoj zamisli potječe od Oca: „Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinorođenca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego da ima život vječni.” (Iv 3,16) (68), ali se konkretno ostvaruje preko Kristova slobodnog prihvaćanja trpljenja i smrti (86, 91) iz poslušnosti prema Ocu (45) te iz ljubavi prema ljudima (65, 69): „Sin Božji postao je čovjekom: iz velike ljubavi prema nama, da bude naš Prijatelj i Brat, naš Učitelj, Osloboditelj i Spasitelj – a mi da postanemo po njemu Božja djeca.” (52) Otkupljenje kao izraz Kristove ljubavi prema nama, usko je povezano sa žrtvom koja u konačnici biva zadovoljština za naše grijehе. Isus je „prikazao sebe kao žrtvu za spasenje svih ljudi. Tim činom neizmjerne ljubavi dao je svome nebeskom Ocu zadovoljštinu za naše grijehе.” (86)

Isusova nazočnost u svijetu, po ovom katekizmu, opravdava se s jedne strane otkupljenjem čovjeka od grijehа, a s druge ucjepljenjem u božanski život: „Isus je trpio i umro za nas i za sve ljude, da nas sve otkupi i oslobodi od grijehа te zauvijek spasi.” (92), „On nam je donio svoju božansku Riječ, milost i život s Bogom.” (67) Milosni život s Bogom, dr Pavić pripisuje sakramentima koji potječu od Isusa: „Isus je ustanovio svete sakramente da po njima dobivamo Božju milost.” (123)

Ucijepljenost u božanski život te pravo da se zovemo djecom Božjom događa se, po ovom katekizmu, snagom sakramenta krštenja: „Po milosti koju smo primili na krštenju postali smo djeca Božja i baštinici neba.” (120) Milosni život ili život s Bogom povećava se ustrajnim prakticiranjem euharistijskog života koji „daje novu snagu da živimo kao Djeca Božja.” Taj suživot s Bogom daje nam mogućnost da mu se obraćamo molitvom djece Božje (78) iz čega istodobno proizlazi i naša moralna obaveza da „ljubimo sve ljude, jer smo svi djeca jednog nebeskog Oca.” (29)

Kao što snagom sakramenta krštenja postajemo djecom Božjom, tako po tom istom sakramentu postajemo i baštinici Duha Svetoga: „Po krštenju je Duh Sveti došao u našu dušu. On nas je posvetio i sjedinio s Isusom Kristom”, te ostaje „u nama” dok „ga ne protjeramo (!) teškim grijehom.” (120)

Ovaj katekizamski priručnik dovodi Isusa u sličan suodnos s našim oslobođenjem od smrti: „Isus nam je svojim uskrsnućem potvrdio da je on pravi Bog i naš Spasitelj, a da će i nas osloboditi od smrti.” (99) Ta svijest trebala bi u kršteniku proizvesti radost: „Raduj se tome, jer ćeš i ti uskrsnuti na sudnji dan. Tada će i tvoje tijelo biti veoma lijepo, preobraženo, slično Isusovu.”

Otkupiteljski je vid, dakle, u ovom katekizmu zastupljen. Pokušava ga se na trenutke razrađivati. Ono što je najbitnije pod ovim vidom, sigurno nije izostavljeno. *Krist kao pomiritelj* ljudi s Nebeskim ocem, svojom *poslušnošću*, svojim *dragovoljnim* pristankom *uz cijenu vlastitog života* a iz ljubavi prema čovjeku komu treba spasenje, prihvaća prolijevanje vlastite *krvi i smrt* kao *zadovoljštinu* za naše grijehе. To sinovsko predanje u ruke Očeve rađa *uskrsnućem* koje je *i nama obećano* po sakramentu krštenja – ucjepljenja u sveukupnu zbilju Kristova pashalnog misterija.

Pavić je ove sadržaje sročio u katekizamske formulacije najvjerojatnije radi toga da vjeručeniku što cjelovitije predstavi sadržaj Objave kako bi ga ovaj, dobrim dijelom, učio napamet. Ipak, on se ovdje, po mojem sudu, više opredijelio za teologiju nego za Objavu. Svrha je naimе teologije da što je moguće više razumom

rasvijetli vjeru te tako dođe do što pouzdanijih uvida kako bi se logično doumilo ono što se osobno vjeruje; da se razumi i otkrije ono što je bitno u božanskim otajstvima; da utvrdi posljednje metafizičke razloge objavljenog pologa. Objava nam pak nije dana u ovakvom obliku. Bog se, naprotiv, objavio čovjeku u velikim *događajima* čiji je smisao rastumačio *riječima*, a otkrio nam je i tajnu svojega života i svojega plana s ljudima. Punina je Objave dana u osobi Isusa Krista, u njegovim riječima i djelima, a upotpunjena je i zaokružena po Duhu Svetom. Zato je Objava bogatija od teologije. Božja se istina ne naviješta zato što nam je jasna, razumljiva i dokučiva, nego zato što nam ju je Bog rekao. Iz toga proizlazi da katekizamske formulacije moraju prije svega ići za tim da donesu vjernicima puninu Objave u saopćivom obliku, a ne u obliku apstraktnih zaključaka teoloških spekulacija. Zato ovaj katekizam više liči, barem u svojem izlagačkom dijelu, jednoj vrsti teološkog priručnika, koji u potpunosti nije ni to, jer mu nedostaje odgovarajući dokazni proces.

Bez daljnijega, ovakva metoda u katehiziranju može prenijeti vjeroučenicima *teorijsko znanje*, i to je pozitivno, ali će teško pokrenuti zanos, oduševljenje, polet. Teško će vjeroučenika učiniti kreativnim istraživačem, zaljubljenikom u Božji naum. Jednom riječju, moguće je da ovakav pristup značajno – i to ne kod svih – zadovolji razum, ali je teško vjerovati da će dotaknuti i srce. Bit će da to vidi i sam autor kad kaže: „Raduj se tome” (99); osjeća dakle potrebu da sugerira i samu radost. Nije li ipak radost plod životnog shvaćanja jedne poruke, onaj trenutak kad poruka postane osobna, pa iz te svijesti i nutarnjeg zadovoljstva osoba pokazuje svoju radost.

Dijete je po svojoj naravi daleko sklonije doživljajnom, slikovitom, vrlo konkretnom i prizemljenom mišljenju, nego apstraktnom, strogo logičnom, a naročito ne metafizičkom razmišljanju. Pavić to pokušava zadovoljiti tako da oslikava priručnik crtežima i fotografijama različitih autora. No koliko su ti crteži i te slike najbolji izbor da se dijete pokrene, da ga se učini kreativnim, da ono samo bez indoktriniranja počinje usvajati kršćansku poruku i činiti

je nadahnućem osobnog života, teško je reći. Nemam neposrednog iskustva, ali vjerujem da su i naša djeca, imajući barem djelomičan uvid u njihove školske priručnike, navikla na bolja i temeljitija (za njihovu dob) likovna rješenja.

Pitanja koja se postavljaju djeci u ovom katekizmu, uglavnom su *ispitne* naravi. To su sredstva provjere koliko je dijete zapamtilo neki biblijski sadržaj ili neku teološku formulaciju koja je ovdje posvojena kao katehetska. Istini za volju, autor ovog katekizma ima u svijesti potrebu prizemljavanja i usvajanja. Tako su oblikovani „Zadaci”. Međutim, mnogi od ovih zadataka opet nekako potenciraju pamćenje. Primjera radi, evo jednog navoda: „Što nam predstavlja (ova slika!)? Tko je došao pohoditi Isusov grob? Tko sjeđi pred ženama na grobu? Što im kaže anđeo?”

Mogli bismo navadati ovakve i slične primjere do u nedogled. Oni doduše od vjeroučenika zahtijevaju osobnu aktivnost, ali izgleda da je ta aktivnost svedena dobrim dijelom na to da se *točno* izradi zadaća. Pitanje je koliko su takvi zadaci sredstvo osobnog, doživljajnog, oduševljenog i poletnog usvajanja kršćanstva.

Meni se čini da je u ovom katekizmu malo ostalo životno-evandeoske radosti, pa time ni kršćanstvo koje bi trebalo rasti iz takve katehizacije ne može biti radosno i poletno. Koja li dužnost, koja li prisila, koje li teoretsko-apstraktno znanje može biti tako snažno kao što je snažna žudnja i čežnja koja se zapali na životno iskušanoj ljubavi koju nam Otac nudi u svojem Sinu?

POZVANI NA GOZBU. Prva ispovijed i pričest. Autori: Josip Baričević, Ana Zelić, Josip Turčinović. Likovno-grafičko uređenje: Ivan Vitez. Crteži: Vjekoslav Radilović. KS, Zagreb, 1982⁷

1. Opći prikaz priručnika

Ova je knjiga po zamisli izdavača namijenjena djeci i odraslima (3). Posebno se ističe uloga roditelja (125–126). Nutarnja struktura njezine vjeronaučne jedinice slijedi manje-više ovu logiku: 1) GLAVNO ŠTIVO pisano je za djecu dosta lakim i razumljivim stilom; 2) TEKST iz Svetog pisma ili iz književnosti nešto

je složeniji i pretpostavlja bilo roditeljsku bilo katehetsku pomoć; 3) SAŽETAK najbitnijeg u obliku molitve ili pjesme ima svrhu da se njegov sadržaj „s vremenom upamti” (125); 4) LEKSIKON, u kojem se tumače manje poznati pojmovi i izričaji vjere, pisan je prvenstveno za odrasle (125); 5) RAZGOVOR I ZADACI sadrže upute za roditelje i katehete kako treba raditi s djecom. Njime se mogu koristiti i sama djeca.

Opće primjenjena *metoda* izlaganja katehetskih sadržaja u ovom priručniku induktivne je naravi, tj. polazi se od ljudskog iskustva da bi se završilo u objavljenom pologu vjere. Pri tome se priručnik služi „tekstovima, fotografijama, crtežima, glazbom, stvaranjem meditativnog ugođaja, uputama za scensko prikazivanje” (125), pitanjima poticajno-ispitne naravi: tumačenjem nepoznatih riječi i pojmova, bilježnicom ili kako je autori nazivaju „dnevnikom”.

Ova knjiga ima i *komplementaran karakter* (126), ali ju se u posebnim prilikama može uzeti i kao pouzdan priručnik za *cjelovito* upoznavanje kršćanske vjere, uključivši posebno njezin „Dodatak”. (126)

2. Primjedbe opće naravi

„Pozvani na gozbu” jedan je od naših najmlađih prvopričesničkih katekizama. Baš zato što je takav, imao je vremena i prilike da bude i najdotjeraniji. No bilo bi pretjerano tvrditi da se nema ništa primijetiti bilo sa sadržajne, bilo s metodološke strane.

Ono što u ovom katekizmu zapinje za oko jest sljedeće: nije jasan *kriterij izbora vjeronaučnih jedinica*. Klasični katekizam pretpostavlja ili „Vjerovanje” ili „Oče naš” ili, nazovimo ga tako, neki „kronološki” prikaz povijesti spase-nja, ili i jedan i drugi i treći, a u ovom priručniku nije jasna osnovna shema. On doduše donosi i „Vjerovanje” i „Oče naš”, bilo unutar teksta vjeronaučnih jedinica, bilo u „Dodatku” u obliku „otajstava vjere” ili „molitve”, ali ovi povijesno ustaljeni sadržaji nisu izravno idejni i sustavni nadahnitelji ove prvopričesničke knjige. Ona u osnovi ima neku opciju koja bi se možda mogla nazvati „antropološkom”, no da li je za takav tip knjige ona najprikladnija?

Nadalje, onima kojima su poznata katehetska dostignuća u drugih naroda, postavlja se pitanje nije li ovaj prvopričesnički priručnik pokušaj neke, po mojem sudu, neopravdane sinteze između vjeronaučne *čitanke, školske Biblije, priručnika za roditelje, priručnika za katehete i priručnika za djecu*. (usp. OKD 120–121.) Mogu shvatiti da ekonomski razlozi mogu uvjetovati takav izbor, no vjerujem, metodološki gledano, da se upada u jednu vrstu nerazlučenosti.

Zanemarivanje tradicionalnog iskustva vjerojatno je i razlogom sasvim blijede zastupljenosti *liturgijske godine* (79, 85) i inače liturgije kao takve u ovoj knjizi koja je po zamisli OKD (45) izvor kateheze, pa čak i ondje gdje stvar izgleda gotovo neminovna (74–76). Samo se na četiri mjesta aludira izravno na liturgijsku godinu u ovom priručniku (88, 99, 100, 106), što se u najmanju ruku može smatrati nedostatkom.

Vjerske istine kao što su *utjelovljenje, eshaton, Presveto Trojstvo*, te najnovija crkvena problematika koja također pripada sadržajima kateze: *misije i ekumenizam* (OKD 27–29) blijedo su ili nikako zastupljene u udžbeniku „Pozvani na gozbu”.

Communicatio idiomatum primjenjuje se s rizikom (35, 44, 56, 107). Naime, bilo bi sasvim logičnije i, vjerujem, opravdanije na nekim mjestima, umjesto Bog, reći Krist.

Postoje i neke *formulacije* koje bi se mogle malo bolje stilski dotjerati (3, 41). Više nego jedna četvrtina ovog priručnika nema naznačene *stranice* (3, 5, 7, 9, 10, 16, 17, 22, 31, 33, 36, 39, 42, 43, 57, 59, 61, 63, 67, 71, 73, 84, 86, 90, 101, 104, 111, 113, 115, 116, 124) što otežava snalaženje naročito kada se radi o upućivanju na prethodne stranice, čime se služi ova vjeronaučna knjiga. Doduše, grafički je to teže izvedivo ili možda čak neuobičajeno, ali vjerujem da je za ovakav priručnik ipak dosta važno.

3. Analiza sadržaja

Pokušat ćemo detaljnije razraditi ono što se izravno odnosi na našu temu, naime, prisutnost Krista kao otkupitelja u ovom katehet-

skom priručniku. Otkupljenje kao zamisao, ovaj katehetski priručnik pripisuje ljubavi Nebeskog oca stavljajući u Isusova usta sljedeće riječi: „Bože, Oče moj, poslao si me k ljudima da im o tebi govorim; Da bi i oni tebe ljubili kao što ti njih ljubiš. Blago onima koji me slušaju.” (28)

Svrha Kristova poslanja jest dakle objava Oca i njegove zamisli s čovječanstvom, tj. naviještanje nove zakonitosti koja je zakonitost ljubavi, a model joj je Očev način ljubljenja čovječanstva, koji je konkretan i opipljiv po Kristovoj nazočnosti. Zato Krist smatra blaženim one koji budu slušali njegovu riječ i budu budni na njegova djela. Još je jasnije izražena Kristova poslanička svijest sljedećom tvrdnjom: „Uvijek je činio što je Bog, njegov Otac, želio. I pokazao ljudima koliko ih Bog ljubi.” (100)

Krist u vršenju svojeg poslanja ne prihvaća samo lagodne i ugodne trenutke. On je svjestan da otkupiteljskom činu pripada križ i zato prekorava one koji u sebi ne mogu pomiriti radosnu vijest s njegovom mukom i smrću: „O bezumni i spora srca da vjerujete što su proroci navijestili! Nije li trebalo da Krist sve to pretrpi te ude u svoju slavu?” (91) Kristova je smrt povezana, dakle, s jedne strane s potrebom: on je trebao trpjeti da po trpljenju ude u svoju slavu, ali s druge strane to trpljenje ima svoje soteriološko značenje: „Isus je umro jer *nas* je do kraja ljubio.” (85) Tako nas ovaj katekizam dovodi do stvarnog shvaćanja otkupljenja koje je stvar Božjeg zahvata ukoliko se čovjek pred njim osjeća nemoćan, barem što se tiče njegova konačnog ispunjenja. Nema dakle samootkupljenja i samospasenja; ono je plod Božjeg zauzimanja koje je najuspješnije ondje gdje su jednostavni, skromni, siromašni, bolesni i grešni (29). „Za sve je imao razumijevanja, ali se nije bojao govoriti istinu i boriti se protiv zla. Osobito nije mogao podnositi kad je netko bio toliko sebičan da mu je sve bilo važnije od brige za drugoga čovjeka i za Boga.” (74) Upravo je zbog toga Isus „svjetlo koje razgoni mračne sile, svjetlo koje svladava zlo, grijeh i smrt.” (88) Primjer zato jest evanđeoski događaj u kojem se opisuje Gospodinov susret sa ženom grešnicom kod farizeja Šimuna: „Stoga, kažem ti, oprošteni su joj mnogi grijesi jer u njezinu srcu ima mnogo ljubavi.” (55) Ljubav, povjerenje i vjera pred-

uvjeti su da se milost Božja (sam Bog) nastani u čovjeku tako konkretno kao što je bio konkretan Kristov oprostajni pohod Zakeju (35), koji je od Zakeja, od sv. Petra (95), od žene grešnice (55) učinio nove ljude. Oproštenje grijeha jest dakle sredstvo po kojem se postaje novim s obzirom na ljude („četverostruko vraćam ako sam koga prevario” (35) i novim s obzirom na Boga: „Zakeju, Bog te je danas pohodio i spasio te. Sve ti je oprostio.” (35) Oprostiti grijeha znači dakle spasiti. No budući da je oproštenje grijeha pridržano samo Bogu, onda je samo Bog spasitelj. Uz to, oproštenje grijeha od strane Božje nije hirovit Božji čin, nije plod njegova trenutnog raspoloženja, nego: „Bog nas *uvijek* čeka kao dobar otac. *Uvijek* mu smijemo s povjerenjem pristupiti i moliti da nam oprost.” (62)

Otkuda nam svijest da je Bog dobar otac, da je uvijek spreman da nam oprost? Isus „je svima govorio da ih Bog ljubi i da im oprašta”, kaže ovaj katekizam. Kristova je posrednička uloga ovdje očita. Uz to što je Isus Sin Božji (8), što nas je pozvao da živimo s Bogom (29), on je i začetnik nove Božje prisutnosti po Duhu Svetom: „*Molit ću* Oca, i on će vam dati Branitelja, on će vam dati svoga Duha, da bude zauvijek s vama. *Neću vas ostaviti* siročad, Otac i *ja* po svome ćemo Duhu zauvijek biti s vama.” (74)

Uloga Duha Svetog po ovom se katekizmu ne iscrpljuje samo u upristunjenju Oca i Sina na nov način nego i u uvođenju u puninu istine: „A poslat ću vam i svoga Duha da sve bolje razumijete.” (23)

Što konkretno znači Duh Kristov za dijete kojemu je namijenjen ovaj katehetski priručnik? Na str. 97. kaže se ovako: „Duh Sveti nam daje da gledamo *novim očima* i da slušamo *novim srcem*. Duh Sveti nas ispunja *novom slobodom* i daje nam hrabrost da idemo *novim putovima*. Duh Sveti nam daje da se ponovno rađamo i da živimo *novim životom* slobodne Božje djece.” (97)

Djetinjstvo se Božje, prema ovom katekizmu događa po sakramentu krštenja. Po njemu postajemo ujedno pripadnici Božjeg naroda, članovi Crkve i sudionici Kristova uskrsnuća. (89)

Kao što po sakramentu krštenja krštenik

postaje dionik Kristova uskrsnuća, tako se po sakramentu euharistije slavi muka i smrt Isusova, slavi se naime njegova ljubav prema nama, koja se ni smrti nije preplašila. (85) „Isus *nas* je toliko ljubio”, kaže ovaj katekizam, „da se nije bojao *umrijeti za nas*. (...) Isus se žrtvovala *za nas* te su ga ubili kao nevino janje. Ali, Isus je uskrsnuo i tako *pobijedio smrt*. U euharistiji (misi) blagujemo posvećeni kruh i vino i tako na poseban način primamo *uskrslog Isusa*, novo pashalno janje. Zato euharistiju zovemo *žrtvena gozba*.” (78)

Osnovna preokupacija autora ovoga teksta jest ukazivanje na međusobnu ovisnost Kristove ljubavi i našeg spasenja, njegove žrtve i našeg otkupljenja od grijeha. Međutim, Krist u ovom otkupiteljskom procesu ne biva apsolutnom žrtvom, naime njegovo umiranje nije zapečaćeno smrću, nego proslavljeno uskrsnućem. On, snagom svojeg uskrsnuća, po euharistiji živi među svojima kao novo pashalno janje koje se slobodno prinosi Nebeskom ocu u obliku žrtve. Otuda i shvaćanje euharistije kao žrtve. Uz to što je žrtva, ona je, po ovom priručniku, hvaljenje i zahvaljivanje „zato što na misi hvalimo Boga i zahvaljujemo mu na velikom daru: zahvaljujemo Bogu, našem Ocu, što *snagom svoga Duha posvećuje kruh i vino* i što nam po tom kruhu i vinu daruje svoga Sina Isusa.” (78)

Treba istaći da autor pripisuje posvećenje kruha i vina Duhu Svetom što u mnogim našim prvopričesničkim katekizmima nije došlo do izražaja. U nekima to „u ime Boga” rade svećenici. Ova ideja jednako je naglašena u sljedećem tekstu: „Dok slavimo Euharistiju, svećenik moli da Bog *snagom svoga Duha* posveti kruh i vino te postanu tijelo i krv Isusova” (77), ne gubeći iz vida da primiti tijelo i krv Kristovu znači istodobno primiti samoga Isusa Krista. „Po tom kruhu”, kaže ova knjiga, „daje nam (Isus) samoga sebe. Kad u pričesti primamo Isusa, tada primamo samoga Boga. Bog nam samoga sebe dariva i želi da i mi sebe poklonimo jedni drugima.” (72)

Ovaj katekizam neprestano ističe komunitarnu vrijednost sakramentalnog života pa tako ni blagovanje euharistije nije nešto što se događa na liniji pojedinac–Bog, nego pojedinci baš preko tog euharistijskog slavlja postaju zajedni-

ca djece Božje, zajednica novoga naroda kao što se to zbilo na Posljednjoj večeri, na prvoj novoj pashalnoj gozbi „na kojoj je Isus navijestio da sebe žrtvuje kao novo pashalno janje za oslobodenje ljudi od zla, grijeha i smrti. Zato kažemo da je misa spomen-čin posljednje večere (spomen-čin Isusove smrti i uskrsnuća)” (78)

Postoje još neki navodi u ovom katehetskom priručniku koji bi se neizravno odnosili na otkupiteljsku tematiku. Čini mi se da njihovo navođenje ne bi u bitnom izmijenilo dosadašnje sadržaje, pa ćemo ih zbog toga izostaviti. Svakako se može reći, uz uvažavanje onoga što je prije bilo ustvrđeno, da sadržaji ovog priručnika mogu zadovoljiti potrebu prvopričesničke kateheze s obzirom na otkupiteljski vid.

Ono po čemu je ponajviše ovaj katekizam kod nas novost jest njegov *metodološki pristup* katehetskim sadržajima. To ga, bez daljnjeg, može staviti rame uz rame s drugim udžbenicima kojima se u školama služe djeca ove dobi. Vjerujem da su autori uspjeli srušiti do sada pomalo egzotično shvaćanje katehetskog priručnika kao nešto što ima svoju zasebnu didaktiku i metodiku koje ne bi padale pod zakonitost rasta, promjene i usavršavanja. U ovom je katekizmu u dobroj mjeri prevladana tzv. katehetskica nastava što se prvenstveno zasnivala na pitanju i odgovoru, a ponuden je nov način katehiziranja koji je kudikamo bliži metodološko-didaktičkom mentalitetu današnje djece, zazirući od pijetizma, sakraliziranja, isforsiranih pouka i sl.

Raspon metodološkog instrumentarija dosta je širok – od pisane riječi do meditiranja uz klasičnu glazbu. Jezik je poticajan, pitanja su kreativna, objašnjenja jednostavna i utemeljena, fotografije i crteži funkcionalni, zadaci konstruktivni; novost su upute za scensko prikazivanje koje kod djece ove dobi pojačavaju identifikaciju i moć usvajanja što je osnovica za krepostan život.

Primjedba ovom priručniku tiče se metodoloških pomagala: možda je ipak premalo zastupljen poticaj na rad s *dijasima*, odnosno sa živim *filmom* budući da već mnogi katehete kod nas posjeduju takvu vrstu katehetskih pomagala.

Nadam se da će ovdje iznešene primjedbe

biti poticaj da ova knjiga nakon dorade u novim izdanjima postane još solidnija u sadržajima te potpunija u ponudi metodoloških pomagala.

SVADBENO RUHO. Knjiga za prvopričesnike. Tekst: Živko Kustić. Zagreb, 1982.

1. Opći prikaz priručnika

Ovaj priručnik izradila je ekipa Malog koncila. Ona ga „ne smatra gotovim katekizmom”, nego je njezina želja da on bude „prilog tražiteljskim naporima cijele naše domaće Crkve na putu pronalaženja i stvaranja budućih doista naših, doista katoličkih i doista suvremenih vjeronaučnih udžbenika i priručnika.” (10) Dotična ekipa tvrdi da je svaka od ovdje uvrštenih kateheza „provjerena u više centara” (5) te da je njihovo osnovno usmjerenje „euharistijsko komunitarno” (5), a nadahnjuje se na molitvi Očenaša (6). Isus je predstavljen kao „naš stariji brat koji nas vodi k Ocu.” (5)

Što se tiče metode ovoga katekizma, autorima je naročito stalo do toga da vjerske spoznaje izražavaju „u svijetu dječijih asocijacija, znanja, zanimanja za sport i tehniku” (96) ne gubeći iz vida prirodoznanstvenu sliku o svijetu što je djeca poprimaju u školi, te znanstveno-fantastične snove što ih stječu u filmovima, stripovima i TV. Svrha ovakvog pristupa jest izbjegavanje „trauma do kojih dolazi u susretanju djetinjte vjere sa znanstvenim (...) spoznajama.” (6)

Katekizam predviđa dvije godine za usvajanje gradiva. Samo odvijanje kateheze ima u vidu izlaganje novog gradiva, ponavljanje, kreativan razgovor, pregledanje domaćih radova, a osobito pripremanje za misu naredne nedjelje. (8) Uz to vjeroučitelj može ispuštati, sažimati i proširivati pojedine katehetske jedinice.

Po mišljenju uređivača ova je prvopričesnička knjiga „grafički jednostavna – ne samo da bude jeftinija nego također da omogući veću kreativnost vjeroučenika i vjeroučitelja. (...) Grafički jednostavan tekst ostavlja mnogo pedagoške slobode da vjeroučitelji i vjeroučenici sami potcrtavaju ono što žele istaknuti i tako

knjigu učine mnogo više svojom.” (9) Biblija ili neki drugi priručnik poslužiti će da se proširi ono što je u ovoj knjizi tek natuknuto.

Nakon završetka predavanja i razgovora vjeroučitelj će još jednom, dok vjeroučenici gledaju tekst, „sve pozorno povezati, dati im upute kako će po tekstu ponavljati i sami raditi.” (9) Posebnu pažnju svratit će im na ono što je najvažnije. To mogu višebojno potcrtati. Dat će im zadatak što će kod kuće obraditi crtežom, bilješkama, simbolima. „Osobitu pozornost poklanja pitanjima i odgovorima koji se već nalaze u samom tekstu.” (9)

2. Primjedbe opće naravi

Ekipa Malog koncila nastoji opravdati grafičku jednostavnost ove „knjige za prvopričesnike”. Ipak, ne znam da li je baš ta „grafička jednostavnost” najbolje rješenje za takav priručnik. Hvale vrijedno je to što ekipa ima u vidu financijski problem; uz to one „koji na vjeronauk ne donose i crtanku i radnu bilježnicu i druga suvremena pomagala” (9), ali je ipak možda malo preuranjena tvrdnja da će baš jedan takav „grafički jednostavan” priručnik „omogućiti veću kreativnost vjeroučenika i vjeroučitelja”. (9) On u krajnjem slučaju može biti nedorađeniji i zahtjevniji, a to ne polučuje kod svakoga nužno stvaralaštvo. Možda će to biti kod onih koji su ambiciozniji, a kod drugih može uroditi nesnalženjem i umornošću već na početku. Ako bi gornja tvrdnja vrijedila, tj. da ovakav „grafički jednostavan” priručnik omogućava veću kreativnost, onda bi neki drugi priručnici koji su na tome području pokušali učiniti nešto konkretnije bili promašaj. Ipak mislim da to nije tako.

Što se pak tiče obujma ovog priručnika, smatram da je ipak preopširan. Doduše, svi službeni crkveni dokumenti koji se odnose na katehezu govore o nužnosti cjelokupnog priopćavanja Objave, no ne zaboravljaju ni to da i u Objavi postoji neka hijerarhija istina.

Jezik ove knjige pun je osjećajnosti, zanesečnosti, svečanosti, dostojanstva, uzbudljiv je, potresan. Dobiva se dojam da autor teksta ima pred sobom djecu, ona reaguju, on usvaja njihove reakcije, dapače prethodi im. Jedno ma-

lo pitanje: Koliko ima kateheta koji su sposobni govoriti na takav način? Čini mi se da ovaj rječnik više pripada kazeti nego knjizi. U ustima drugoga teško će postići ovaj polet, zanos, uvjerljivost i dovtljivost. Ako su se i unatoč tome ove kateheze „probile”, onda je to, po mojem uvjerenju, prije svega zbog toga što ovdje uz lijep jezik postoji i bogatstvo sadržaja.

3. Analiza sadržaja

Iz analize koju sam proveo nad našim pret-pričesničkim i pričesničkim katekizmima, smatram da je ovaj (nazvan knjigom za prvopričes-nike) sadržajno najbogatiji što se tiče Kristove otkupiteljske nazočnosti. Ovdje otkupljenje nije izdvojeno od konkretne ljudske situacije ili pak apstrahirano od onoga što se događa kroz crkvenu godinu. Neprestano pozivanje na *litur-giju* odlika je ovog katehetskog priručnika. (39, 47, 49, 50, 51, 52, 104, 106, 129, 130, 134, 140, 149, 169, 172, 180, 192, 199, 200).

I sama *apologetska mjesta* (21, 23, 26, 27, 38, 41, 44, 90, 91, 100) ne poprimaju ton nesuvremenosti. Opravdana su dobrim dijelom situacijom i dječjom konkretnom potrebom, ali i nakanom da se od Isusa učini uzor, (11, 22, 28) osobu koja privlači i čija je posebnost utemeljena

I ljudska potreba za otkupljenjem našla je adekvatan odjek u ovom priručniku (62, 84, 87, 88, 89, 90). Proanalizirat ćemo sustavnije ta mjesta.

Autor teksta ovako sažima 15. lekciju: „*Grieh je razdvojio nebo i zemlju (...)* Zemlja se sama *ne može uzdignuti*; spas je moguć jedino tako da *nebo siđe*. Dolazimo do istine o Bogočovjeku, Bogu Sinu koji postaje bezgrešnim čovjekom. U Bogočovjeku Isusu čovjek je *savršeno poslušan Ocu*. *Zaliječena je rana grijeha*. Isus je Bog za čovjeka i čovjek za Boga. Takav nas *sve može spasiti*.” (89)

Ovaj kratak uvod u 15. lekciju pomalo je sažetak ne samo te katehetske jedinice nego u bitnom zbijena koncepcija cjelokupne Kristove otkupiteljske uloge u ovom prvopričesničkom katekizmu. Ona govori o grijehu kao o nečemu što je unijelo razdor između neba i zemlje. Ta je ideja kudikamo razrađenija u samom priručniku i, vjerujem, dosta shvatljivo

(u onoj mjeri u kojoj se ovdje može govoriti o shvatljivosti), (62, 84, 87, 90). Grieh nije željen ni smišljen od Boga; on je slobodna opcija čovjeka: „Na samom početku prvi ljudi slobodno su izabrali ne ljubav nego sebičnost.” (84) Oni žele odlučivati o dobru i o zlu, žele i u tome biti Bogu ravnopravni, i tu je zapravo njihova drama, koja košta ne samo njih nego cjelokupan ljudski rod jer: „kao što nekada bogati otac koji je potrošio sve imanje rađa djecu u siromaštvu, tako grešni Adam, koji je ostao bez milosti, rađa djecu u grijehu.” (87) Ono što je fatalno u tom zbivanju jest da čovjek može svojim osobnim opredjeljenjem „otkloniti” Boga iz svojeg života, ali doći ponovno u zajedništvo s njim, nije više u njegovoj vlasti: „Zemlja se sama ne može uzdignuti.” (89) U toj nemoći samooslobodenja, samootkupljenja i samopomirenja progovara nebo. Dakle, nešto ili, bolje rečeno, Netko tko je izvan dohvata ljudske ruke i njegove samovolje. Dolazimo do istine o Bogočovjeku, „našem starijem bratu” koji nas ponovno privodi u društvo Očevo. (103) „Bog je uzeo pravi ljudski život, da ljude obdari pravim Božjim životom. Bog je 'sišao' na zemlju da ljude 'uzvisi' na nebo. U pravom čovjeku Isusu savršeno se izvršila volja Božja. Zato kažemo da je on poslušan Ocu sve do smrti, savršeno po volji Očevoj. Samo zato što je pravi Bog, može nam pomoći, može nas spasiti, može s nama krv svoju izmiješati, može nas sve osloboditi od otrova grijeha i uvesti nas u vječni život.” (92) On čini ono što starozavjetno janje nije moglo nikako učiniti; uzima na sebe naše grijehe, oni umiru u njegovoj smrti a mi postajemo spremni za nov život – božanski život.

Proces otkupljenja događa se u Crkvi (11) po sakramentu krštenja. U tom trenutku počinjemo živjeti „kako Bog živi” (200). Započinje u nama milosni život tako da „sve što mi činimo i Bog čini s nama. Čim smo se Isusu predali, i on se predao nama, sva naša djela su i Isusova.” (179, 198).

Kristova posrednička uloga po ovom katekizamskom priručniku, postaje uzorom za one koji prihvaćaju „sequelu”: „Ako želimo da Bog nama sve oprosti, moramo i mi ljudima sve oprostiti, baš sve nanesene uvrede, baš svakom

koji nam je nešto zlo učinio.” (116) Po tome postajemo neobično slični Isusu „koji je radije preuzeo odgovornost za naše grijehе, trpio ono što smo mi skrivili nego da nas kazni. (...) Oprostiti znači sudjelovati u Otkupljenju i biti otkupljen. Oprostiti znači postići oproštenje.” (118)

„Svadbena ruha” ne gleda na opraštanje samo u službi poboljšanja međuljudskih odnosa. Ono ima svoj religiozno-kršćanski karakter: „A mi, ako samo iskreno hoćemo, u pokori, u kajanju, u svetoj ispovijedi (...) predajemo Isusu sve svoje grijehе (...) da ih uzme na sebe, da on umjesto nas odgovara.” (106) To zapravo nitko drugi i ne može doli Isus (120). „To je jedini način da se čovjek oslobodi svojih grijehа, zla u sebi. Zato je Isus došao da od nas uzme naše grijehе, da ih stavi na sebe, da bude kao da je on kriv, a mi da ostanemo pravedni.” (171) On je to mogao učiniti jer je Bog „mogao i mjesto nas odgovoriti jer je čovjek, jedan između nas; mogao je kao čovjek i umrijeti, da grijesi doista umru.” (172)

Svjestan ovog osloboditeljsko-spasenjskog događaja, autor zaključuje s oduševljenjem: „Kakve li sreće što doista ima netko tko je spreman, tko upravo silno želi preuzeti na sebe odgovornost za sve zlo što sam ja bilo kome i bilo kada učinio. Tako on mene oslobađa, a sam mjesto mene stradava, muči se, umire.” (172)

Kristova osloboditeljska uloga nije usmjeren samo na grijeh. Ona oslobađa od straha, robovanja, vlasti, bojazni pred prirodnim silama. „Već u Betlehemu je pokazao da nas može osloboditi od svakog straha i robovanja. Djetetu u jasicama klanjaju se nevidljivi duhovi, nebeske zvijezde, a pred njim od straha dršće zločesti vladar.” (23)

Isus je u ovom priručniku često gledan kroz prizmu stradanja, umiranja i smrti, ali nigdje ga se ne doživljava kao onoga koji gubi. Stradanja i smrt su osmišljeni. Oni su cijena otkupnine od grijehа i pomirenja s Ocem te imaju spasenjsko značenje za one koji su po sakramentu krštenja postali „zajednicom Kristovom”. Isus „će nas povesti iza groba, u tajnu smrti. I neće nas ondje ostaviti. On sve to zna i sve to može jer je on ondje već bio i vratio se natrag.” (21)

Kristova smrt i njegovo uskrsnuće jesu očit dokaz i privlačan primjer života izvan ovozemnih okolnosti: „On nam je svojim primjerom pokazao da ćemo pobijediti. Ne samo bolesti, glad, rat, mržnju, nego i samu smrt.” (57) Kad jednom s Kristom prođemo taj „exodus” patnje, umiranja i smrti, čeka nas kao i njega proslavljenje: „Zajamčio nam je da ćemo mu svi mi postati slični kad zajedno s njim prođemo kroz smrt.” (57) Iz toga proizlazi sasvim logičan zaključak: tko s Kristom dijeli smrt, dijelit će s njim i uskrsnuće. (107)

Otkupiteljsko otajstvo nije stvar konkretnog povijesnog trenutka. Ono ne pripada prošlosti ako se danomice obnavlja i posadašnjuje u otajstvu euharistije koja je u isto vrijeme Kristova i naša *žrtva*. „Žrtva je zbog toga što se tu događa Isusova smrt, što tu Isus samoga sebe predaje na uništenje; što se Isus, dakle, potpuno i savršeno žrtvuje. Budući pak (...) da smo mu se predali, da nas je on primio kao dijelove svoga Tijela, to je također i naša žrtva. Mi se žrtvujemo zajedno s njim.” (197/198) Euharistija je jednim dijelom nekrvno (107) *posadašljenje* golgotske žrtve (125), ali i jedno određeno komunitarno upotpunjenje ukoliko se po euharistiji snagom osobnog pristanka i volje prinosi Bogu zajednica koja je prožeta Kristovom nazočnošću i želi sve s Njim i u Njemu prikazivati Nebeskom ocu. „Kad Isus uzima naš kruh i naše vino, kad sjeda s nama za stol, to znači da i on hoće zajedno s nama trpjeti i s nama se radovati...” (99)

Snagom pashalnog otajstva Gospodin postaje temeljem novog čovječanstva: „Kao što prvog čovjeka, početnika grešne povijesti zovemo Starim Adamom, tako Isusa, začetnika novog čovječanstva zovemo Novim Adamom.” (53) Njegova nazočnost nije doduše izbrisala prisutnost „Starog Adama”, on je tu, mi ga nosimo u sebi, on nas muči i tare, ali pored njega kao temelj naše pouzdane nade živi već „Novi Adam”. „U nama živi”, kaže autor „Svadbena ruha”, „zajedno Stari i Novi Adam. Mi smo još smrtni, a već besmrtni. U nama je smrt i život. Ali, smrt će umrijeti, a život će pobijediti.” (58)

Ovim bismo, premda dosta letimice, završili izlaganje sadržaja katehetskog priručnika „Svadbena ruha” pod vidom Kristove otkupi-

teljske nazočnosti. Koliko god ovdje skromno prikazan, ipak se i iz ovog da nazrijeti da su u ovoj katehetskoj knjizi prisutne osnovne preokupacije i Objave i sadašnje teološke misli.

Što se pak tiče *metodološkog pristupa*, ovaj priručnik ima nešto više nedostataka. Mislim da jednostavno grafičko rješenje nije najidealnije rješenje. Vjerojatno je zbog toga u ovom priručniku naglasak stavljen na katehetino izlaganje. On je pokretač, „konstruktor“, predviđa reakcije, ima manje-više spremne odgovore, ukazuje što bi i kako bi trebalo dijete raditi kod kuće, s braćom, s roditeljima, s bakom, sa susjedima; motivira i usmjerava pitanja, ulijeva oduševljenje i polet; na koncu kreativnog razgovora on daje sažetak. Kateheta je dakle pomalo središte kateheze.

Vjerujem da je ovakav metodološki izbor u dobroj mjeri uvjetovan „grafičkim“ opredjeljenjem. Sumnjam da ekipa koja je radila na ovom katehetskom priručniku, recimo, nema smisla za crtež, fotografiju; da ne bi imala smisla za uklapanje glazbe u katehetski čin; za scensku kreaciju, za angažiraniji rad ne samo pojedinca nego cjelokupne grupe. Nije li i tome krivo „jednostavno grafičko“ rješenje?

Budući da su na ovoj „knjizi za prvopričesnike“ radili novinari šteta je što nisu više uzvali novine kao radno sredstvo i na taj način učinili djecu kao kršćane kritičnijima prema onome što se oko njih zbiva i piše. Novine su uz to izvanredne za kolaže koji kod djece razvijaju kreativne sposobnosti.

O audiovizualnim sredstvima kao katehetskom pomagalu nema ni riječi iako autori u uvodnoj riječi tvrde da će imati u vidu sliku svijeta koju dijete poprima preko filma.

Biblijski su tekstovi, na žalost, slabo zastupljeni. Ovo je, vjerujem, Ahilova peta te prvopričesničke knjige, što se sigurno kosi sa željom autora da doprinesu stvaranju „doista katoličkih i doista suvremenih vjeronaučnih udžbenika i priručnika.“

Književni kao i biblijski likovi (izuzevši Isusa Krista) zanemareni su kao mogući ideali i uzori za djecu te dobi. Dobro pripremljena interpretacija jednog takvog lika sigurno bi koristila vjerskom rastu malog kršćanina.

Katehetske formulacije, osim glavnih molitva istraživanja

va i obrazaca koji se nalaze na kraju priručnika, dosta su oskudno upotrebljavane u izlaganju. Stvar se uglavnom svodi na neke liturgijske formulacije i formulacije iz „Vjeronanja“.

Ne obezvređujući ono pozitivno što je postignuto ovom „knjigom za prvopričesnike“, mislim da ne bi bilo na odmet ni to da se uvaži i ove, ako ih uopćeno smijem nazvati, metodološke primjedbe.

ZAKLJUČAK

Što da se kaže na koncu ovog doista letimičnog prikaza nekih naših katekizama? Svrha ovog izlaganja bila je analitičko proučavanje prisutnosti Krista Otkupitelja u njima. Kao što ste sami mogli primijetiti, nije se uvijek ostalo na tome. Taj bi pristup bio neobično suh i štur i ne vjerujem da bi bio posve prikladan za ovakav prilog. Zato mi se činilo sasvim opravdanim i shodnim da se kaže nešto općenito o katekizmu, njegovim nedostacima opće naravi, nutarnjoj strukturi pojedinih katehetskih cjelina, zatim da se prijeđe na analitičko izučavanje sadržaja, a završi izlaganjem metodološkog instrumentarija.

Pod tim vidom nijedan od analiziranih katekizama, kao što smo vidjeli, nije savršen, niti je savršenost na tom području moguća. Postoji samo mogućnost većeg približavanja toj željenoj granici, odnosno odstupanja od nje.

Gledano kroz tu prizmu i uvažavajući kriterije o kojima je bilo riječi na početku, može se reći da jednom katekizmu nedostaju neki sadržaji, a drugi ima nedostataka na području metodoloških pomagala. No i jedan i drugi, po mojem sudu, ima pravo na rast i usavršavanje. Nikoga se ne bi smjelo „zbrisati“, a opet bi svaki trebao pomalo naći svoj put obnove. Mislim da bi bilo vrlo opasno objediniti katekizamsku izdavačku djelatnost jer bi postala jednobojna i jednoimena. Iz ankete koju sam proveo o našim prvopričesničkim katekizmima proizlazi da je malo kateheta koji se u katehetskoj praksi služe samo jednim katekizmom, što će reći da su katehete sami došli do toga da nema i da ne postoji u svemu važeći katekizam. To ne isključuje pozitivno nastojanje izdavača katekizma da svoj priručnik što više usavrša-

vaju, ali da ostave slobodan prostor i drugom koji to isto iskreno želi i trudi se oko toga. Pluralizam je znak demokratičnosti, a demokratičnost potencira pozitivnu konkurenciju. Ni jedno ni drugo ne isključuje kritičnost kateheta prema svemu onome što se pojavi na štandu naše katekizamske literature. Tako se objedinjuju snage i čuva se šarolikost koja je izraz bogatstva i stvaralaštva.

Ne mogu a da ne spomenem još jednu poteškoću na koju sam naišao prilikom proučavanja ovih naših katekizama. Naime, katekizam

kao pomagalo u katehizaciji neobično je složen objekt istraživanja pa često nadilazi kompetencije jednog kateheta. Uz njega bi imali pune ruke posla bibličari, dogmatičari, moralisti, didaktičari, psiholozi, pedagozi, metodolozi, lingvisti itd. Kad bismo uspjeli objediniti pod tim vidom gore spomenute stručnjake, onda bismo s manje ustručavanja mogli kazati na čemu smo, što nam nedostaje, a u čemu smo koliko-toliko ažurni. Kad bi ovaj moj prilog pobudio barem tu svijest, postigao bi više nego što od njega očekujem.